

szerelemhez bőven találunk referenciákat a versekben. Júlia szept. 22-én folytatja félbehagyott naplófeljegyzéseit, erről Petőfi okt. 14-én ezt írja XVIII. úti levelében: „Feleségem ott a másik asztalon naplóját írja; én ma már vágtam egy verset...”³ Ezekkel és a hozzájuk hasonló mikrofilológiai adatokkal, tényekkel állítja helyre Kerényi Ferenc az életrajz és a költészet mitizálódott, sokszor giccsesített momentumait. Végig megmarad a kötet erényének a filológiai aprólékosság, a tényekhez való következetes ragaszkodás, a tisztázás, a reális történések, motívumok felderítése, közlése és értelmezése. Rendszerező, saját szempontot érvényesítő filológiai-kritikai magatartás ez. Monográfiáirói ars poeticája így foglalható össze: a Petőfi-életművet az életpálya és a költészet kölcsönösségében kell szemlélni, ehhez mindkettő egyidejű vizsgálatára van szükség. A valóság tényei, az életrajzi momentumok azonos folyamat részei, ebből kiindulva a koltói versek sem önmagukban vizsgálандók, hanem az életműbe helyezve, a költői világ- és létszemlélet folyamatában, így villanhat fel a részben az egész. Kerényinek ezt a meggyőződését erősíti Horváth János, aki monográfiájában így értelmezi a koltói verseket: „...együtt volt mindaz a lélektani elem, mely a Petőfi-féle hangulatot egyébként is felidézheti: az elmerengtető őszi táj-szemlélet, a lelki élvezet bágyasztó boldogsága, s a küzdelmekben elfáradt ember emlékező pihenése”.

Kerényiben a tények és a vélemények sokaságában magabiztosan tájékozódó irodalomtörténészre, filológusra ismerhetünk. Habitusából eredő határozottsággal elsőként mondja ki, hogy a szerelmi tematika csak egy (jóllehet legfontosabb) a koltói versekben, ennél változatosabb a verstematika. Módszertani megfontolásból szétválasztja a közéleti, a bölcséleti verseket a szerelmiéktől. Korábban együtt tárgyalták őket, összemosva a műfajváltozatokat. Korszerűnek, egyben szükségszerűnek tarthatjuk Kerényinek ezt az eljárását, hiszen ezek a költemények nem megszakítják, hanem továbbviszik az életművet: „Másképp megfogalmazódtak már azok a várható kérdések, problémák is, amelyek az új élethelyzetből fakadtak és amelyek a mézeshetekken túlra mutatnak”⁴.

Kerényi „feltűnő”-nek tartja, hogy a Koltón írott huszonkét költeményből Petőfi mindössze ötöt ad közre folyóiratokban 1847/48-ban (1847-ben: *Fölsleges aggodalom, Beszél a fákkal a bús őszi szél*; 1848-ban: *Amióta én megházasodtam...*, *A hold elégijája*, *A koldus sírja*). Mindez a problémátlan és boldog

³ PETŐFI Sándor *Összes prózai írása és levelezése*, sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta SZALISZNYÓ Lilla és ZENTAI Mária, Bp., Osiris Kiadó, 2022, 288.

⁴ KERÉNYI Ferenc, *I. m.*, 332.

nemzeti költő korábban kialakult képét erősítette, eltüntetve szem elől az igazán izgalmas és érdekes költői verseket, amelyek egyrészt intimitással szolgáltak volna az olvasó számára, másrészt komoly témafelvetésükkel elkomorodó hangneműek. Bizonyára mindez ellentétes lett volna a nászúthoz kötődő kortárs konvencionális polgári képzetekkel.

Kerényi Ferenc olvasata nyomán fogalmazódik meg először, hogy Petőfi költői lírája erősen erotikus töltetésű. A *Mézesbetek* című vers még szerepel Petőfi versgyűjtő füzetében, vagyis kötetbe szánta, ám Júlia utólag kivágta a lapot (körülbelül férje halála után), valószínűleg kompromitálónak vélte erotikussága miatt. Liberalizmusa ellenére Petőfiné ragaszkodott a 19. századi puritán szerelemfelfogáshoz, és annak központi fogalmaihoz: a szerelemhez és az erényhez. Különös érvénnyel bírt ez a nők esetében. Ehhez viszonyítva Petőfi nonkonformistának bizonyult szerelmi dolgokban, így a testi szerelemében is. XVII. úti levelében félreérthetetlen módon fogalmaz: „Egyedül vagyunk, azért ölelkezünk...” Kerényi szerint a férfi-költő ezzel a természetességével túlmegy „a biedermeier korizlés finomkodó stílusán”. A magunk részéről azt is hozzátehetjük, hogy Petőfi ezzel a gesztussal otthonossá teszi a testi szerelmi témát a formálódó életműben, kiegészítve a lelki szerelmet a fizikaival, egyfajta teljességre törekedve. „A *Beszél a fákkal a bús őszi szél...* az első magyar vers, amely a szerelmi együttlét *utáni* órával foglalkozik, még a testi érintés melegében.”⁵ Kerényi itt elsősorban a vers refrénjére gondol: „Keblemre hajtva fejecskéjét, alszik / Kis feleségem, mélyen, csendesen”. Ebben és a hasonló témájú versekben saját boldogságtudatát hangoztatja a költő, bizonyoságként és elégtételként barátainak azokra a kételyeire, amelyekkel ezt a szerelmet és házasságot fogadták.

Már itt Koltón élet-halál kérdéssé válik Petőfi számára a szerelem: a *Szeptember végén* 13–14. sorában megfogalmazódó gondolatmenet („Oh mondd: ha előbb halok el, tetemimre / Könnyezve borítasz-e szemfödelt?” inkább szurkálódó, és nem jósló-kinyilatkoztató árnyalatú. Újfajta értelmezési kísérlet ez Kerényi részéről, melyet két filológiai adattal is megerősít. Hasonló hangulat fogalmazódik meg Júlia naplójában: „Mi vigasztalja hát azt, ki kedvesét elveszti? Mi a nőt, ki férjét temeti el, kivel egygyé olvadtnak hitte saját életét, kiért boldogságát, mindenét oly örömet feloldozta volna, mert hiszen ő több volt magában, mint a mindenség

⁵ KERÉNYI Ferenc, *I. m.*, 333.

nélküle”⁶. Továbbá Horváth János is kritikával illeti a közfelfogásban élő legendát: „Megdöbbenő jóslatot látnak benne, élményt, életrajzi adatot keresnek mögötte ...”⁷ A buzgó jóslathívők a költemény megformáltságát hagyják figyelmen kívül, Kosztolányi Dezső a 9. sort („Elhull a virág, eliramlik az élet ...”) a magyar költészet (egyik) legszebb sorának nevezte. A vers motívumainak bőséges beágyazottsága van a magyar és egyetemes műveltségben: a dér ütötte fej élő szólás, mint ahogy az éjféli kísértetjárás is a néphiedelem része. A 11–12. sor megfogalmazásának többek között Bajza József lehetett egyik elődje:

„Leányka, édes!
Még most öledben
Elszenderülve
Mennyet lelek:

Ki tudja? holnap
Talán síromra
Leng a lenyugvó
Est bíbora?”

(*Esthajnal*, 1822)

A keresztre akasztott fátyol mint az emlékezés jele már Ányos Pálnál is szerepelt, akinek versei egyébként Petőfi könyvtárában is megvoltak. A Kosztolányi dicsérte sor pedig bibliai parafrázis. A szorgalmas párhuzamkutatók Lenau és Byron verseit is szokták idézni. Önmagát szintén idézi a költő a versben: *A hóhér kötelében* a nő, az öngyilkosságra készülődő Róza ígéri meg Andorlaki Máténak, hogy a síron túl is szeretni fogja, és hívására a sírból is föllátogat. Ezt a filológusi rendet ajánlja tehát Kerényi Ferenc a költemény sokat vitatott második versszakával kapcsolatban. Értelmezésbeli konstrukcióját tényekkel támasztja alá, a hitelességet és a hihetőséget szolgálva, közben elutasítja a korábbi elnagyolt, legendásított értelmezésváltozatokat.

⁶ Idézi: KERÉNYI Ferenc, *I. m.*, 334.

⁷ HORVÁTH János, *Petőfi Sándor*, Budapest, Pallasz–Révai, 1922, 304.